

آب و آبیاری در حوزه شهداد

سلیم سلیمی موید

www.ketab.ir

تهران، ۱۳۹۹

سرشناسه	: سلیمی مویّد، سلیم، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور	: آب و آبیاری در حوزه شهداد / سلیم سلیمی مویّد
مشخصات نشر	: تهران: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۳-۳۷-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابخانه: ص. ۲۱۱.
موضوع	: آبیاری - ایران - شهداد -- تاریخ
موضوع	: Irrigation—Iran—Shahdad—History
موضوع	: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
موضوع	: Research Institute of Cultural Heritage & Tourism
رده بندی کنگره	: ۵۶۱۶:
رده بندی دیویی	: ۶۳۱ / ۵۸۷۰۹۵۵۷۲۲۴:
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۲۷۵۷۹۵

مرکز معرفی فرهنگی

آب و آبیاری در حوزه شهداد

نویسنده: سلیم سلیمی مویّد

طرح و اجرا: پیشین پژوه

چاپ و صحافی: پیشین پژوه

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۹

قیمت: ۱۶۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۳-۳۷-۳

ناشر: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

نشانی: تهران، خیابان امام خمینی، ابتدای خیابان سی تیر، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

دورنگار: ۰۲۱-۶۶۷۳۶۷۸۸

تلفن: ۰۲۱-۶۶۷۳۶۴۵۲-۶۰

ایمانا: ccp@richt.ir

تارنما: www.richt.ir

فروشگاه الکترونیکی کتاب: richtbook.ir

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۹	دیباچه
۱۱	سخن ناشر
۱۳	سرآغاز
۱۵	مقدمه
۱۷	پیشگفتار
۲۴	موقعیت جغرافیایی
۲۶	سابقه تاریخی منطقه شهیدان
۲۹	سابقه تاریخی کشت و زرع در حوزه شهیدان
۳۴	وجه تسمیه نقاط مورد مطالعه
۳۵	دانش مهار و انتقال آب‌های سطح
۴۱	آب‌های زیرزمینی
۴۳	شیوه‌های بهره‌برداری از آب
۴۳	رودها
۴۷	نحوه تقسیم آب
۵۵	چاه
۵۵	قنات
۷۲	قنات‌های حوزه پژوهش
۸۲	کهنکین و شغل چاخویی
۹۴	شبکه‌های آبیاری
۹۵	شبکه‌بندی زمین برای آبیاری و آبرسانی
۱۰۹	نظام تقسیم آب
۱۱۱	مدار گردش آب
۱۱۶	مقسم آب
۱۱۹	مدیریت آب
۱۲۰	خودگردانی آب
۱۲۱	مالکیت آب و زمین
۱۲۳	حریم قنات
۱۲۴	مبادله آب
۱۲۵	خرید و فروش آب و زمین

۱۲۶	فنون بهره‌برداری از آب
۱۲۶	شیوه تاق‌بندی آب
۱۳۰	واحدهای تقسیم آب
۱۳۶	تقسیم کار اجتماعی مربوط به آب و آبیاری
۱۴۱	ساختارهای مربوط به مراتب اجتماعی
۱۴۳	نگهداری شبکه‌های آبرسانی
۱۴۷	شیوه تأمین هزینه نگهداری مجاری آب
۱۴۸	تخلف در آب
۱۴۹	مراجع اختلاف در آب و زمین
۱۵۰	واحدهای اندازه‌گیری سطح

آب در فرهنگ مردم

۱۵۳	آب و آئین‌ها
۱۵۶	آب و افسانه
۱۶۴	تحلیل افسانه پیدایش قنات
۱۶۶	تحلیل ساختاری افسانه
۱۶۸	ردپای افسانه پیدایش قنات در ایران
۱۷۴	آب در باورها و اعتقادات
۱۷۴	حضرت خضر(ع) مالک آب‌ها
۱۷۵	جنسیت آب
۱۷۷	آب زندگانی
۱۷۷	شب یلدا شب خواب آب‌ها
۱۷۷	آبرها حاملان آب
۱۷۷	نخل، بانی پیدایش آب
۱۷۸	آب در تعبیر خواب
۱۷۸	موکل آب
۱۷۹	آب و مسافر
۱۷۹	آب در مثل‌ها
۱۸۰	آب و موجودات وهمی
۱۸۱	آب و طب سنتی
۱۸۱	واژگان و اصطلاحات
۲۱۱	منابع و مأخذ

دیباچه

امروزه بحث‌های بسیار جدی در اهمیت دانش‌اندوزی و جایگاه «دانش» در مقام یک سرمایه حیاتی مطرح است و کمتر کسی است که درباره آن مطلبی ننشیده یا نخوانده باشد. چه بسیار پروژه‌های عظیم ملی و بین‌المللی که به دلیل ضعف در فاز مطالعاتی خود، ضررهای هنگفت و گاه جبران‌ناپذیر بار آورده‌اند. در این راستا، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی بازوی پژوهشی خود را به منظور تمرکز بر گردآوری دانسته‌های بنیادین در قالب پژوهشگاه مستقلی تعریف کرده است.

پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، با ایفای نقش حاکمیتی خود در این زمینه و بهره‌گیری از اعضای هیئت علمی خود، امیدوار است که با فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در رشته‌های مرتبط سعی کرده است منبع اطلاعاتی به‌روز در زمینه‌های مورد بحث ایجاد نماید. پیشبرد این پروژه‌های کلان در مقیاس ملی نیازمند برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای است و جنوب شرق ایران یکی از شایسته‌ترین مناطق برای قراردادده شدن در اولویت‌های پژوهشی است.

آنجا که دانسته‌های باستان‌شناسی ما را از رازهای چند هزارساله زندگی با کویر آشنا می‌کند، حل مشکلات ناشی از تغییر مسیر و خشک شدن رودخانه‌ها، شیرهای بومی ذخیره آب و افزوده شدن عناصری چون قنات و آب‌انبار از دانسته‌هایی است که برای کشور که آب از آن حکم کیمیا دارد. از نخستین تجربه‌های شهرسازی در شهر سوخته سیستان در پنج هزار سال پیش تا پایگاه حاکمیتی هخامنشیان در کوه خواجه، از پیکره‌های گلین شهداد تا هنر سفالگری امروزه کلیورگان همگی تجربه‌های زیسته‌ای هستند که به ما کمک می‌کند منطقه جنوب شرق ایران را از وضعیت محروم و سخت کنونی برای زندگی به در آوریم. بهره‌گیری از این دانسته‌ها در پروژه‌های کلان ملی به ما کمک می‌کند که با احیای آن تکنیک‌ها، زندگی راحت‌تری را برای هموطنانمان در این جغرافیا فراهم آوریم.

دانستن نیاز ماست. کودکان ما در همه جای ایران باید بدانند که زبان بلوچی یکی از اصیل‌ترین شاخه‌های زبانی ایران است و معادن کرمان از گذشته‌های بسیار دور مورد بهره‌برداری

قرار داشتند و نبض زندگی در کویر برای هزاره‌ها منظم می‌زده است و با گم کردن این دانسته‌های بومی، امروزه دچار ده‌ها مشکل شده‌ای.

بازگشت به تجربه‌های چند هزارساله دوران باستان و بهره‌گیری از تجارب بومی زنان و مردانی که سال‌ها در این منطقه زیسته‌اند و برای مشکلات اقلیمی خود راهکارهای حکیمانه جسته‌اند، وظیفه پژوهشگران ماست. آنان باید دانسته‌ها و تجربه‌های کهن و نوین این مردمان را مستندنگاری کنند و نتایج آن را در اختیار تصمیم‌سازان و مدیران کشوری و منطقه‌ای قرار دهند تا از آنها در راستای برقراری آسایش و امنیت این اقلیم بهره‌برداری شود. امید آن دارم که این تلاش‌ها سرانجام مطلوب خود برسد و پژوهشگاه در ادامه این راه گام‌های موفق و استواری بردارد.

علی اصغر مونسان

وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی